

Římské mince



Vnější znaky

- Ražba (= mincovní obraz + legenda, tj. zkráceně: mincovní obraz)
- Tvar
- Velikost
- Mincovní kov
- Hmotnost

Mincovní obraz

- Vývoj od 1. pol. 3. stol. př. Kr. do 5. stol. po Kr.
- Religiosní princip
- Kommemorativní princip

Periodizace vývoje mincovního typu

- ve shodě se základními mezníky římských dějin
 - 1. republika** (cca 289 – 27 př. Kr., předěl r. 146 př. Kr.)
 - 2. rané císařství** (27 př. Kr. – 284 po Kr.)
 - 3. pozdní císařství** (284 – cca 476 po Kr.)

1. Republika

- Shoda s helénistickými ražbami
- Líc: hlava božstva
- Rub: postava božstva

Řecké a další cizí vlivy

- Řecký vliv je silný zejm. ve vnějším vzhledu, ve formě
- V západním Středomoří typické pro kartaginské ražby ve všech kovech: **koňská hlava**
- **Dle Thomsena** převzali Římané koňskou hlavu jako mincovní typ právě z Kartága

Aes

- Aes = kov (latinsky)
- Souhrnný název pro nejstarší platidla na Apeninském poloostrově, Sicílii a jihozápadním Balkáně, různých typologií.
- Zhotovovány byly **litím z forem**, nikoliv ražbou, která je dnes jedinou mincovní technologií.

Aes Signatum

- Aes Signatum, latinsky značená měď, kov.
- Premonetární (předmincovní) platidlo, kterého se užívalo zejména v oblasti střední Itálie, koncem 4. a počátkem 3. století př. Kr.
- Vývojově představuje mezistupeň mezi **Aes Rude**, což byly nezpracované kusy kovu, a **Aes Grave** (tzv. těžká měď), které má již charakter mince.

Aes Signatum

- Posledním stupněm ve vývoji předmincovních platidel v Římě
- odlité zpravidla do tvaru **cihly** a opatřené reliéfy **zvířat, zbraní, kotvy ...**
- Obrazy aes signatum měly zřejmě kommemorativní význam
 - Obraz slona s chobotem zdviženým k útoku a svině ~ bitva u Beneventa r. 275 př. Kr. (strach slonů z chrochtání sviní)

Aes grave

- Líc: hlava božstva ~ Saturnus, Dioskúrové, Roma, Ianus, Mercurius, Minerva, Apollo; dále pak: ruka, blesk, žalud, Pegasus, hlava koně, kanec, pes, želva
- Rub: stejné obrazy jako na lícu; dále např. obraz kola a přídě (*prora*)

Bronzové mince

- Poprvé se objevují společně se stříbrnými didrachmami
- Líc: hlavy různých božstev - Venuše, Herkulés, Minerva, Mars, Apollo
- Rub: lev, Pegasus, pes
- Typologické schéma římských bronzových mincí se ustálilo během 2. punské války

Zlaté mince

- Poprvé se razily na počátku 2. punské války
- Líc: oboustranná hlava Dioskúrů
- Rub: výjev, který se interpretuje jako vojenská přísaha – 2 bojovníci se meči dotýkají vepře
- Další emise zlatých mincí se v Římě razila od roku 211 př. Kr. (očekávání římského triumfu)
- Líc: hlava Marta
- Rub: orel na blesku

Denárové období

- Líc: hlava bohyně Romy – personifikace Říma
- Rub: nápis ROMA
- Na aversu denáru se legenda ROMA objevuje mezi 136-108/7 př. Kr. (dle Crawforda)
- Rub (od 1.desetiletí 2. stol. př. Kr.): obraz Luny ve dvouspřeží (= biga ~ název mincí = **bigati**)

Obsah mincovního typu (pozdní republika)

- Obsahově rozmanité, těžké utřídit
- Dle Mattingly – 5 skupin:
 - náboženské typy
 - osobní typy
 - historické typy
 - živé a neživé objekty
 - architektura a umění

Výběr mincovního typu byl ovlivněn 2 základními podněty

1. Oslavit svůj rod a později i sebe sama
2. Využít mincovního typu jako prostředek politické propagandy

Politická propaganda se v mincovních obrazech uplatnila až za občanských válek cca kolem poloviny 1. století př. Kr.

Portrét

- Poprvé se objevuje ve shodě s uplatňováním portrétů i v ostatních oborech umění
- Již za Sullovy diktatury (82-79 př. Kr.)
- Portréty **realistické až naturalistické** (předstupeň portrétu: **posmrtné voskové masky** vystavované v atriích)

Portrét žijícího politika - vojevůdce

- Na římských mincích r. 44 př. Kr. (s rozhodnutí senátu) – podoba Caesara, portrét se na mincích udržel i po jeho zavraždění
- Rozšíření v souvislosti s obrovskou politickou propagandou na sklonku republiky
- Mincovní portréty významných politiků, vojevůdců ~ bezpochybná propagační fce

2. Rané císařství

- Primární informativní funkci plnil na císařských ražbách portrét panovníka nebo i podobizna jiných členů jeho rodiny, případně vladařovo jména
- Sekundární informativní fce byla spjata se státní propagandou

Legenda

- Obsahuje **úřední jméno** vládnoucího císaře a jeho **titulaturu**
- **Úřední jm.** = **čestná + osobní jména**
- Čestná jména: **IMP**erator **CAES**ar **AVG**ustus

IMPerator

- Tzv. *praenomen imperatoris*, které Octavianus v r. 38 př. Kr. přijal a odložil původní Gaius
- Titul *imperator* se objevuje jako první část císařova úředního jména pravidelně až od Vespasiana

CAESar

- Původně *cognomen* C. Iulia Caesara, které Octavianus a další císařové iulsko-claudiovské dynastie převzali
- Pozdější panovníci užívali caesar jako druhé části svého úředního jména

AVGustus

- Čestný titul „vznešený“ – součástí úředního jména od r. 27 př. Kr.
- AVGG: dva spoluvladaři
- AVGGG: tři spoluvladaři

Lícní legenda

- Uspořádána nejčastěji dle schématu: IMP CAES osobní jména císaře AVG někdy tzv. vítězná jména + titulatura, která může pokračovat i na rubu mince
 - Titulatura = nejvyšší pontifikát (Pontifex Maximus), tribunská moc (TRibunica Potestate), konzulát (COS), vítězná aklamace (tzv. impéria: IMP+číslovka), čestný titul Otec vlasti (Pater Patriae), vzácně i cenzorská (CENSor) či prokonzulská (PRO-COS) moc
- Úplnost císařova jména ani úplnost titulatury **nebyla pro všechny mince závazná**
- **Lícní legenda** = úřední dokument, který zlistiňuje oficiální pojetí panovnické moci

Císař jako *princeps* a císař z boží milosti

- Teoreticky: do sklonku 3. stol. po Kr. římscí císařové vládnou jako *princeps* (=první občan ve státě)
- »Proto myšlenka vlády boha=císaře se v lícních legendách ukazuje až v 2.pol. 2. stol.
»přibyly 2 další tituly: ***Pius Felix***
- ***Pius Felix*** = Zbožný Šťastný... ale je třeba chápat: *Pius* = Dobrotivý, Milostivý; *Felix* = Štěstí poskytující

Pius Felix

- **Pius** : jako první užívá přídomek *pius* pro své osobní vlastnosti císař **Antonius Pius**
 - později jde o **čestný titul císaře** (bez konkrétního vztahu k jeho vlastní povaze)
- **Felix** : poprvé za císaře Commoda
 - Později v lícních legendách u dalších císařů ve spojení *Pius Felix*

Absolutní monarchie – vláda boha-císaře

- třetí čtvrtina 3. stol. po Kr.
- Místo císařova jména uváděna zosobněná
UDATNOST = **VIRTUS**
 - Např.
 - VIRTUS POSTUMI AVG (Postumus= uzurpátor římského trůnu; umírá 269 po Kr.)
 - VIRTUS PROBI AVG (276-282 vláda císaře M. A. Proba)

Portrét

- Typologicky rozmanitý, provedení však podléhá pravidlům
- Císař na aversu zpravidla v profilu
- Někdy v poloprofilu (tj. ze $\frac{3}{4}$ zpředu) nebo *en face* (tj. zpředu)
- Hlava vladaře obrácena vpravo či vlevo
- Poprsí může být z předního nebo zadního pohledu

Hlava panovníka

1. prostovlasá
2. ozdobená

Prostovlasá hlava panovníka

- často na mincích z 1. pol. 1. stol. po Kr.
- po Neronovi jsou neozdobené hlavy jen vzácně a spíše jen na zlatých ražbách
- prostovlasé hlavy vladařů mizí z mincí ve 2. století
- jako prostovlasí se dále portrétovali následníci trůnu a někdy zbožnění předchůdci panovníka (tzv. *Divi*)

Ozdobená hlava panovníka

- Na líci raných mincí zcela běžná
- Typy:
 - **vavřínový věnec**
 - **paprskovitá koruna**
 - **dubový věnec**
 - **věnec z klasů**

Vavřínový věnec



- Nejvyšší vyznamenání pro vítězného vojevůdce, který jej míval na hlavě při triumfu
- Po r. 36 př. Kr. vavřínový věnec oficiálním odznakem vládnoucího panovníka
- Dvě ratolesti vzadu na šíji spojeny zauzlenými stužkami, délka stužek různá, uspořádání rozmanité
 - Divus Claudius, říjen/prosinec r. 54



Paprskovitá koruna

- *Corona radiata* (lat.) = hlava s paprsky
- Stuhou zauzlenou kolem hlavy
- 1. stol. po Kr. zdobila hlavy zesnulých, po smrti zbožněných císařů
- !!! xxx císařové **Vespasianus, Titus, Nerva** i na posmrtných ražbách s vavřínovým věncem
- za Nerona – změna funkce: užívána k označení dvounásobku některých nominálů (**měděný dupondius**, ale i výjimky)
- pol. 3. stol. vzácně i pro **dvousestercie**
- **dvoudenáry (tzv. antoninianus)** – r. 215 razí Caracalla

Různé typy antoniniánů



Dubový věnec

- *corona civica* = občanský věnec (vojákům za záchranu občana v boji)
- na hlavě císaře na mincích ZŘÍDKA!
- na některých ražbách císaře **Augusta, Tiberia, Galby**

- Tiberius, dupondius nebo as,
v letech 14 – 21 po Kr.

(*corona civica* na rubu mezi vavříny)



- ČASTĚJI na rubu mince:

- Uvnitř věnce nápis – **OB CIVES SERVATOS** (= za záchranu občanů)

Věnec z klasů

- Nepatří k odznakům panovníka
- Symbolizoval totožnost zasvěcenců do eleusinských mystérií s bohyní Déméter
 - Císař eleusinským zasvěcencem (Hadrián, Gallienus) – na mincích příležitostně i věnec

Lví kůže – zřídka!

- Na hlavě císaře Commoda, který se ztotožňoval s Herkulem
- Na slavnostních ražbách Galliena a Postuma

Poprsí císaře

- Až do nástupu císaře Galby (68-69 po Kr.) převládá v mincovním portrétu panovníkova hlava
- Buď jen část ramen nebo hrud' vladaře
- Buď v tzv. heroické nahotě nebo více či méně oděná
- Císařovny VŽDY jen oděné!

Oděné poprsí

- Oděv naznačen často jen draperií přes rameno
- Na rameni někdy aegis=šupinatá kůže
- **Egida - ochranný Diův štít s hlavou Medúsy tzv. *gorgoneion*** (převzat císaři od Ptolemaiovců)
- **Šupinatý krunýř** s tzv. křídly = ***pteryges*** = koženými proužky k ochranně ramen
- Přes krunýř může být velitelský plášť (***paludamentum***)

Poprsí v heroické nahotě

- Zdobení řemen *balteus* sloužící pro krátký meč *parazonium*
- !!Poprsí s přilbou na hlavě v pol. 3. stol., císař vybaven i štítem a kopím přes rameno, na přilbě i vavřínový věnec nebo paprskovitá koruna
 - **Paprskovitá koruna u antoninianů jako jejich nominálové označení přímo nutná**

Císař triumfující - Vzácnost!

- Císař v triumfálním zlatem vyšívaném rouchu s nachovými pruhy (***toga purpurea, picta, trabea***)
 - ***Tzv. trabea*** – poprsí, ke kterému patří i žezlo ze slonoviny (*scipio eburneus*) s orlem

Realistické pojetí panovnického portrétu (rané císařství)

- Věrnost podobizen římských císařů na jejich mincích
 - Svědectví přináší i Francesco Petrarca (dopis 25.2. 1355 svému příteli, že daroval Karlovi IV. několik mincí s portréty římských císařů: „... daroval jsem mu několik zlatých a stříbrných mincí s podobami našich panovníků, popsaných ...starodávnými písmeny; ty mince bývaly mým potěšením; byla mezi nimi i **tvář císaře Augusta téměř jako živá.**“)

RUB

- Spolu s lícem nedílnou součástí jednoho celku
- Přesto má i svou specifickou úlohu
- V rubních legendách pokračuje někdy císařova titulatura z líce ražby
- Společným jmenovatelem: císař, jeho vláda, osobní účast císaře při významných obřadech, osobní styk císaře s vojskem

císař a zásluhy císaře

- Císař: jeho narození, osobní vyznamenání, zvláštní tituly, jeho aktivita » ústřední motiv státní propagandy
 - U Augusta: kozoroh (capricornus)
- Zásluhy císaře – konkrétní vyznamenání, které císař obdržel
 - U Augusta : kulatý štít (clipeus) – dostal od senátu a římského lidu za svou ctnost, dobrotivost, spravedlnost, zbožnost
 - Kulatý štít s dvouřádkovým nápisem (jako samostatný typ nebo i v kombinaci s jinými motivy):
S(enatus)P(opulus)Q(ue)R(omanus)/CL(ipeum)V(irtutis in curia lulia ponit iussit)

Osobní účast císaře při významných obřadech

- Obětní scény s panovníkem, který obětuje nad oltářem nebo před chrámem
- Císař jako hlavní účastník diplomatických aktů, zvl. při dosazování vazalských vládců v územích těsně přilehlých k římské říši

Osobní styk císaře s vojskem

- Obraz panovníka, jak z vyvýšeného řečniště promlouvá k vojákům nebo k členům prétoriánské gardy
- Řečnickou scénu provází legenda
 - **ADLOCVTIO** (=proslov, řeč) doplňovaná např. AVG, AVGVSTI, AVGVSTORVUM
 - Proslov k prétoriánům, císař oděn v toze (Caligula, Nero), legenda upřesněna: **ADLOCVUTIO COH(ortium)** (=řeč ke kohortám, tj. prétoriánským)

Náboženská symbolika

- Umožňovala stání propagandě postihnout obecné ale i konkrétní rysy vlády jednotlivých císařů
 1. Podpora úcty ke starým **olympským božstvům** (spojeno s císařem a jeho rodem)
 2. Uctívání tzv. **personifikací**= abstraktních představ, zosobňujících některé panovníkovy vlastnosti (prozřetelnost, shovívavost, štědrost, ...)

Personifikace

- K nejčastějším typům na rubu mince: PROVIDENTIA
- V prvních stoletích: FELICITAS, FELICITAS TEMPORUM
- Ve 3. stol. důraz na: SECURITAS SAECULI, SECURITAS PERPETUA, SECURITAS PUBLICA
- Za Septima Severa a zejm. ve 3. stol.: PAX AETERNA
 - V kontextu širší legendy představa věčného míru vyjádřena na mincích už dříve

- V kritických obdobích: FIDES MILITUM –
vzývání věrnosti a loajality vojáky;
CONCORDIA EXERCITI (EXERCITUM) –
důraz na svornost vojska

Náboženské symboly – poskytnutí komplexnosti

- Možnost postihnout úspěchy jednotlivých císařů a prospěšnost jejich vlády pro římské obyvatelstvo
- Obecné symboly někdy konkretizovány legendami, popř. atributy
- Realisticky pojaté rubní obrazy zejm. v 1., popř. 2. stol. po Kr. (v době, kdy bylo impérium na vzestupu)

Realistické pojetí

- Z formálního hlediska realisticky vyjádřené všechny scény, v nichž vystupuje sám císař
- Realistické už samy o sobě četné **architektonické typy:**
 - Chrámy, oltáře, triumfální oblouky, sloupy, sochy, mosty aj. jako např. Circus Maximus, Colosseum, římská tržnice , přístavy reprodukovány s velkou PŘESNOSTÍ
- Dokumentární hodnotu lze plně ocenit pokud se stavba do dnešní doby nezachovala

Příklady staveb na mincích

- Neronovy sestercie ražené v Římě a v Lugdunu mezi léty 64 – 67 po Kr.
 - Vyobrazen **Neronův oblouk** na Kapitolu z r. 62 po Kr.
 - Vyobrazeno molo, kotvící lodě, maják se sochou Neptuna + legenda:AVGVSTI POR(tus)OST(iensis) (ostijský přístav znovu vybuodoval Claudius a otevřel jej Nero)
- Neronovy dupondie emitovány v Římě a v Lugdunu mezi léty 63-65 po Kr.
 - Vyobrazena tzv. **macellum magnum** + legenda: MAC(ellum) AYG(usti)
- Titův sestertius vydaný v Římě v r. 80 po Kr.
 - Vyobrazeno průčelí **Kolosea** zvenku a zadní část stavby zvnitřku BEZ LEGENDY (sám obraz dostatečně výmluvný)
- Traianův sestertius emitovaný v Římě mezi léty 104 -111 po Kr.
 - Vyobrazena část stavby **Cirku Maximu** (okružní kolonáda, vnitřek závodistiě a obelisk dovezený z Egypta)

Daňový útlak na rubu mincí

- Caligulovy quadranty z let 39 a 40/41 po Kr.
 - Nápis: R(emissa) cc(ducentesima) (=když byl prominut dvoustý díl, tj. daň z obratu)
- Nervův sestertius vydaný v Římě v r. 97 po Kr.
 - Palmový strom mezi velkými písmeny S(enatus) a C(onsulto), opis: FISCi IUDAICI CALYMIA SYBLATA (=když byly odstraněny křivé žaloby, které se objevovaly při vybírání židovské daně)

Propagační funkce

- Na lícních ale zejm. na proměnlivých rubních typech ražeb
- Je evidentní a obecně se pokládá za nespornou
 - Zpochybňoval pouze Jones a jeho stanovisko později podpořil Crawford

Propaganda

stanoviska historika J. Vogta

- „Cílevědomě, s propagačním záměrem nebyly navrhovány rubní typy jen pro mince ražené v římské mincovně, ale promyšlen byl i výběr reversních obrazů pro emise z oficiálních mincoven v provinciích.“
- „... obecné rysy státní politiky se projevovaly jak na reversech ražeb vydaných v Římě, tak i na rubech mincí z Alexandrie.“
- Význam obrazových sdělení pro obyvatele římské říše uznává, byť s výhradami, i sám Jones

Vladař na sklonku raného císařství

- Představuje se jako bůh, popř. panovník z boží milosti nejen v líčnících legendách a portrétu, ale i v některých rubních typech
- Typologické vazby mezi aversem a reversem jsou přirozeným důsledkem, že mincovní obrazy a legendy byly nástrojem promyšlené propagandy

3. Pozdní císařství

- Mincovní typ vyjadřoval podstatu státní formy-absolutní monarchie, základy položil císař Diocletianus (284-305)
 - Panovník vládne s vůle boží a je sám bohem (*dominus et deus*)
 - Vše, co souvisí s panovníkem, je posvátné (*sacratissimum*)

Typologie

- 3. a 4. století doznívá ještě typ mincí raně císařských, ale zároveň se stále důrazněji prosazuje nové uspořádání mincovního obrazu
- Zlom: r. 325 po Kr. – na hlavě císaře a záhy i v mincovním portrétu poprvé **DIADÉM**
- I nadále mince=prostředek státní propagandy

Líc

- Vyhrazen (až na výjimky) pro základní údaje o vydavateli ražby: jméno, tituly a zejm. portrét panovníka
- „Ražba mincí byla výsostným právem císaře nebo císařů, pokud vládli společně.“
- V období tetrarchií měli mincovní právo nejen starší (*augusti*), ale i mladší (*caesares*) vladaři
- Každý ze 4 panovníků se podílel na úkolech vládnoucího kolegia a razil ve svěřené oblasti nejen mince se svým vlastním jménem a portrétem, ale i mince se jmény a portréty všech svých legitimních spoluvladařů

Rub

- Charakterizoval vládu císaře, jehož portrét hleděl z líce ražby
- Jednotlivé aspekty panovníkovy vlády se promítaly na rubu mince
 - Zpočátku dominátu mnohotvárné reversy (3.-4. stol.)
 - V pozdějším období se jedná spíš o stereotypní schémata
 - Státní propaganda se mění po polovině 4. století v proklamaci obecných hesel (vyjadřují jen zbožná přání)

Legendy rubní strany ražeb

dle badatelsky Zadoks-Josephus Jitta

- FEL(icium) TEMPorum REPARATIO
- GLORIA EXERCITVS
- GLORIA ROMANORVM
- REPARATIO REIPVB(licae)
- RESTITVTOR REIPUBLICAE
- SALVS REIPUBLICAE
- SECVRITAS REIPUBLICAE
- VICTORIA AVGG (AVGGG)
- GLORIA NOVI SAECVILI

TETRARCHIE

- Výběr mincovních typů podmiňovaly složité politické poměry zvl .v období prvních tetrarchií a v začátku vlády Konstantina Velikého.
- Symbolika pozdně římských reversů často záhadná.
- Státní propaganda pokračovala v dosavadní tradici bez přerušení i na přelomu 3. a 4. století

Mincovní typy

- Mincovní typy se za první i druhé tetrarchie v zásadě lišily podle mincovních kovů
 - AV - mince
 - AR - mince
 - AE - mince

AV - mince

- Rozmanitost charakteristická pro Diocletianovy *aurei* (1 libra = 60 *aurei*)
 1. Typy, které zdůrazňovaly dynastickou myšlenku tetrarchie
 2. Typy, při nichž úředníci postupovali samostatně
 - Antiochie – oblíbené: pečlivě datované reversy s Diocletianem a Maximianem v ceremoniální nádheře konzulského úřadu
 - Ojedinělý rubní opis GAVDETE ROMANI (na vzácných půlaureích z Aquileie z let 303-305)

Aurei

- Reformované *aurei* vycházely formálně z tradičních vzorů
- Oproti minulosti byl změněn jen **hmotnostní standard**

AR - mince

- Jakostně i hmotnostně chtěl Diocletianus obnovit Neronovy denáry
- *Argentei* (na rozdíl od soudobých aureů) se razily jen v několika málo typech

Argentei

(v letech 294 – 296)

- Na rubu zobrazení tetrarchové, jak obětují u trojnožky před městem znázorňující *Imperium Romanum* (jako symbol celé římské říše)
- Výjev doprovázel některý ze 4 opisů
 1. VICTORIA SARMATICA (=sarmatské vítězství)
 2. PROVIDENTIA AVGG (=prozřetelnost dvou císařů)
 3. VIRTVS MILITVM (=udatnost vojáků)
 4. VICTORIA AVGG (=vítězství dvou císařů)

Argentei (cca r.300)

- Číslice XCVI umístěná ve věnci doplněná značkou římské mincovny (Roma, Aquileia, Ticinum)
 - » Diocletianus přizpůsobil propagandu na mincích konkrétní situaci
 - 96 argenteů se razilo z jedné libry už od r. 294
 - Číslici XCVI lze chápat jako programové zdůraznění jejich nominální hodnoty v době hospodářské krize
 - Emise argenteů s číslicí XCVI na rubu, které vycházely jen z italských mincoven, by mohly indikovat ohnisko hospodářské krize

AE - mince

- Rubní typ nového nominálu – *follis* byl téměř uniformní!
 - Vyobrazen genius národa jako mladík, který stojí vlevo a drží pateru a roh hojnosti
- + legenda v dedikačním či čestném 3.pádu:
GENIO POPVLI ROMANI

- Typ *Genio populi Romani* už na reversech Galby
- Na Diocletianových reformovaných Typ *Genio populi Romani* jako symbol jednotnosti a římanství

Propaganda

- Nebyla zaměřena výlučně k jednomu cíli
- Typu *Genio populi Romani* se neužívalo naprosto všude (např. mincovna v Kartágu: *Felix adventus Augg(Augustorum) nn(nostrorum)*)
- Typem *Genio populi Romani* byla monarchie představována jako vládní systém zaručující jednotu říše a vydávající poctivou minci

Rozpad tetrarchie

- Přestává být důraz na jednotu císařského kolegia
- Opět propaganda k prosazení osobních, popř. dynastických cílů

Konstantin Veliký – mocný vladař

- Konstantin nakonec ovládl celou římskou říši
- Křesťanská legenda spjatá s bitvou u Mulvijského mostu se opírá o císařovo „vidění“, které měl ve snu před bojem
- Legenda v Konstantinově propagandě důležitou roli
- Zhotovena zvláštní vojenská standarta (*labarum*), bohatě zdobená perlami a drahokamy, opatřená Kristovým monogramem
- Přesto na MINCÍCH křesťanské „vidění“ nezanechalo tak výraznou stopu jako pohanská vize

Christogram

- Na mincích dvojí význam
 1. Odznak císařské moci na líci (např. v Ticinu v letech 313-315, Konstantin má na hlavě přilbu s vysokým chocholem, nad čelem umístěn Kristův monogram)
 2. Pouhá mincovní značka v rubním poli (např. v Siscii r.319, portrét z profilu, Kristův monogram na levé straně přilby)

Labarum

- V římském vojsku se objevilo nejdříve r. 324 za b.u Chrysopole
 - »Na reversu bronzových mincí emitovaných v Konstantinopoli r.327
 - Labarum probodávající draka nebo hada
 - Na špici praporu je umístěn výrazný christogram
- Jinak se na mincích Konstantina ani neobjevuje
- Běžně se objevuje na ražbách Konstantinových synů

Kříž – křesťanská symbolika?

- Nebyl ani v době Konstantinově (na rozdíl od Kristova monogramu) využit na mincích ve státní propagandě
- Mincovní značky, které měly podobu kříže, nelze v této souvislosti brát v úvahu (mincovny: Ticinum, Londinium)

Křesťanská symbolika

- Neměla v době Konstantinově svou vlastní, nezávislou tradici
- Kombinace řeckých písmen **X** a **P** se objevovala i v předkonstantinovském období – monogram se však mohl chápat i jinak než křesťansky – např. mocné nebeské znamení nebo spojováno i se slunečním kultem či s egyptskou mystikou

Křesťanská symbolika

- Písmena **X** a **P** nabývají křesťanského smyslu v souvislosti s legendou o vítězství u Mulvijského mostu
- Křesťanské pojetí christogramu se upevnilo a rozšiřovalo po vydání milánského ediktu v r. 313
- Kromě christogramu se uplatňovala i císařova standarta s christogramem na špici

Císař – symbol říše

Státní propaganda na mincích se za vlády Konstantina Velikého a jeho synů soustředovala jen **k osobě samotného císaře** - za života i po jeho smrti

Posmrtné ražby z první pol. 4.stol.

- Proklamují hlavně kontinuitu dynastie
- Konstantin vydává mince na počest svého otce Konstantia Chlora
- Synové Konstantina Velikého také poctili svého otce posmrtnými ražbami
- Konstantin Veliký razí víc zejm. pamětní (kommemorativní) mince než posmrtné

Follis, Treveri (=Trier)

kommemorativní mince z let 330-354



consecratio

- Pohanská *consecratio*, obřad uvádějící římské panovníky mezi státní božstva
- + zároveň křesťanské obrazy na posmrtných mincích K. Velikého

Mince - *consecratio*

- Poslední stavbu zasvěcená mrtvému příslušníku císařské rodiny, který byl konsekrován, dal r.309 v Římě postavit Maxentius svému synovi Romulovi
 - » vyobrazena na zlaté minci z ostijské mincovny s opisem AETERNAE MEMORIAE
- je výjimkou oproti schématu: opis CONSECRATIO + jeden ze 3 obrazů (orel nebo císař unášený na orlu; oltář, pohřební hranice)

konsekrační reversy

- Poslední nechal razit k počtě Konstantia Chlora syn Konstantin Veliký
 - **Folles** z Lugdunu 306 a 307 (s orlem)
 - **Solidus** z Treveri=Trier 310-313 (s pohřební hranicí)
 - V dalších emisích připojeny netradiční legendy:
 - MEM(oria) DIVI CONSTANTII (folles), na památku božského Konstantia
 - MEMORIA FELIX (folles), obecně zdůrazněná šťastná památka
- Památka, nezávislá na císařském kultu, na mrtvého panovníka

Follis, Heraclea

revers: IOVI CONS-ERVATORI ... s orlem



Milánský edikt – proměna mince?

- Pravidelné ražby poskytovaly možnost, aby v jejich reversních typech propagovali císařové politické záměry
- Licinius nebyl příliš vynalézavý: Juppiter na rubu (vyjádření nároků proti Konstantinovi)
- Konstantin – vynalézavý!
 - Typologicky se reversy lišily podle mincovních kovů

Zlaté a stříbrné mince do r. 324

- Proměnlivé obrazy a opisy komentující konkrétní události:
- Vítězství Konstantina nad Maxentiem a Licinia nad Maximinem Daious (Treveri v letech 313 – 315)
 - VIRTVS AVGVSTORVM
 - VICTORIBVS AVGG NN

Solidy (Treveri v letech 313-315)

- Rubní legenda: RESTITVTORI LIBERTATIS (=obnovitel svobody)
- Alegorický obraz sedící Romy, která stojícímu císaři podává zeměkouli
- » jasná propaganda

Vítězství Římanů nad Alamany, Franky a Sarmaty

- V letech 319 – 320; 322 - 323
- Obrazy personifikovaných území, postavy jsou zřetelně pojmenovány v nápisech
 - **ALAMANNIA** (fr.název pro Německo)
 - **FRANCIA**
 - **SARMATIA**
- Legenda ve všech případech zdůrazňuje „radost Římanů“ **GAVDIVM ROMANORVM**

Silqua, Treveri (FRANCIA, GAVDIVM ROMANORVM)



Zlaté násobky s pompézní legendou v letech 322-323

- DEBELLATORI GENTIVM BARBARVM
- Obraz císaře stojícího vlevo s pravicí pozdviženou k vojákovi, který táhne za vlasy zajatce